

4 Ziekte en sterfte wegens hart- en vaatziekten bij 55-plussers

4.1 Inleiding

In aansluiting op het hoofdstuk in deze brochure over leefstijl- en risicofactoren voor hart- en vaatziekten bij personen van 55 jaar en ouder, wordt in dit hoofdstuk de nadruk gelegd op ziekte en sterfte in deze bevolkingsgroep. Mede gezien de toename van het aantal personen van 55 jaar en ouder in de nabije toekomst zijn kwantitatieve beschrijvingen van het optreden van ziekte en sterfte aan hart- en vaatziekten bij 55-plussers van belang.

4.2 Sterfte: naar leeftijd en geslacht

In 2001 zijn er 126.071 mensen van 55 jaar en ouder overleden (zie tabel 4.1). Dit is 90% van de totale sterfte in Nederland. In 45.691 van de gevallen van 55 jaar en ouder betrof dit hart- en vaatziekten. Dit vormt 94% van de totale sterfte aan hart- en vaatziekten en 33% van de totale sterfte in Nederland.

Tabel 4.1

Absolute sterfte naar doodsoorzaak per leeftijdscategorie in 2001 in Nederland.

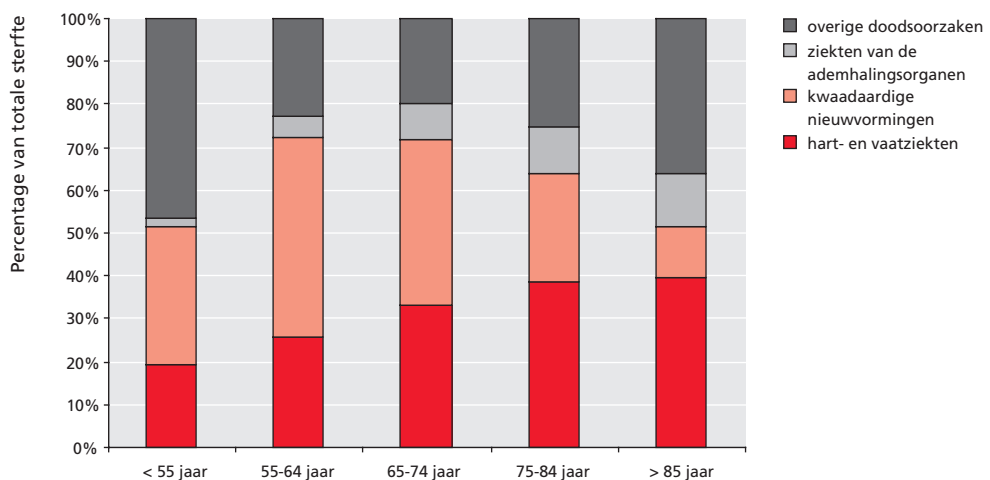
Doodsoorzaak	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-74 jaar	75-84 jaar	≥85 jaar	≥55 jaar
Hart- en vaatziekten ¹	586	1.778	3.372	8.957	17.526	15.836	45.691
Kwaadaardige nieuwvormingen	972	3.249	6.145	10.423	11.390	5.052	33.010
Ziekten van de ademhalingsorganen	70	207	631	2.200	5.145	5.040	13.016
Overige doodsoorzaken	1.386	2.372	3.028	5.265	11.551	14.510	34.354
Alle doodsoorzaken	3.014	7.606	13.176	26.845	45.612	40.438	126.071

¹ Voor de precieze omschrijving en ICD-10 codes van deze groepen wordt verwezen naar bijlage C.

Bron: CBS.

Van alle mannen die aan een hart- of vaatziekte overleden zijn, was 92% ouder dan 55 jaar en 57% ouder dan 75 jaar. Voor vrouwen zijn deze percentages 94% respectievelijk 69%. Het absoluut aantal sterfgevallen aan hart- en vaatziekten stijgt sterk met toenemende leeftijd van 3.372 bij 55-64-jarigen tot 17.526 bij 75-84-jarigen, bij 85-plussers is het absoluut aantal sterfgevallen kleiner dan bij 75-84-jarigen.

In figuur 4.1 is de sterfte naar doodsoorzaak als percentage van de totale sterfte per leeftijdscategorie weergegeven. Bij 55-plussers tot 75 jaar vormen kwaadaardige nieuwvormingen de belangrijkste doodsoorzaak, gevolgd door hart- en vaatziekten. Vanaf 75 jaar en ouder vormen de hart- en vaatziekten echter de grootste bijdrage aan de totale sterfte en neemt het belang van kwaadaardige nieuwvormingen sterk af.

Figuur 4.1

Sterfte naar doodsoorzaak als percentage van de totale sterfte per leeftijdscategorie in Nederland in 2001.

Bron: CBS.

Tabel 4.2

Het absoluut aantal sterfgevallen aan hart- en vaatziekten en het aantal sterfgevallen aan hart- en vaatziekten per 100.000 personen (bruto) in 2001 in Nederland naar leeftijd en geslacht.

	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	absoluut	bruto	absoluut	bruto	absoluut	bruto
35-45 jaar	357	27	229	18	586	23
45-54 jaar	1.226	105	552	48	1.778	77
55-64 jaar	2.441	291	931	112	3.372	202
65-74 jaar	5.758	1.031	3.199	493	8.957	742
75-84 jaar	8.536	3.014	8.990	1.926	17.526	2.337
≥85 jaar	4.605	7.725	11.231	6.604	15.836	6.895

Bron: CBS.

In tabel 4.2 is het absoluut aantal sterfgevallen aan hart- en vaatziekten per leeftijdsklasse weergegeven. Hieruit blijkt dat binnen de gekozen leeftijdscategorieën de meeste mannen (absoluut gezien) tussen de 75-84 jaar overlijden aan hart- en vaatziekten, bij vrouwen is dit 85 jaar of ouder.

Daarnaast toont deze tabel een duidelijke toename van het risico op sterfte aan hart- en vaatziekten met de leeftijd; bij mannen stijgt het bruto sterftecijfer (aantal sterfgevallen aan een hart- of vaatziekte per 100.000 van de desbetreffende leeftijdscategorie) van 291 per 100.000 bij 55-65 jarigen tot 7.725 per 100.000 bij 85-plussers, bij vrouwen van 112 per 100.000 respectievelijk 6.604 per 100.000. Tevens komt naar voren dat het risico op sterfte aan hart- en vaatziekten voor mannen in elke leeftijdscategorie hoger is dan voor vrouwen.

Tabel 4.3

Absolute sterfte per ziekte- en leeftijdscategorie binnen de hart- en vaatziekten in 2001 in Nederland.

Doodsoorzaak ¹	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-74 jaar	75-84 jaar	≥85 jaar
Ischemische hartziekten	232	197	757	645	1.553	1.195
waarvan acuut hartinfarct	3.845	2.787	6.044	4.204	4.130	2.839
Cerebrovasculaire aandoeningen	104	361	599	1.792	4.550	4.535
Aangeboren hartafwijkingen	7	15	6	5	4	0
Reumatische hartziekten en klepgebreken	8	28	71	247	592	493
Infectieuze hartziekten	10	24	32	95	186	135
Overige hartziekten	158	437	769	1.807	4.116	5.122
waarvan hartfalen	13	53	149	550	1.812	2.941
Arterieel vaatlijden	29	53	162	609	889	434
Atherosclerose en/of hypertensie	23	71	126	409	848	761
Veneus vaatlijden	8	11	18	36	55	61
Overige ziekten van het vaatstelsel en de lymfewegen	7	21	36	112	242	165
Totaal	586	1.778	3.372	8.957	17.526	15.836

¹ Voor de precieze omschrijving en ICD-10 codes van deze groepen wordt verwezen naar bijlage C.

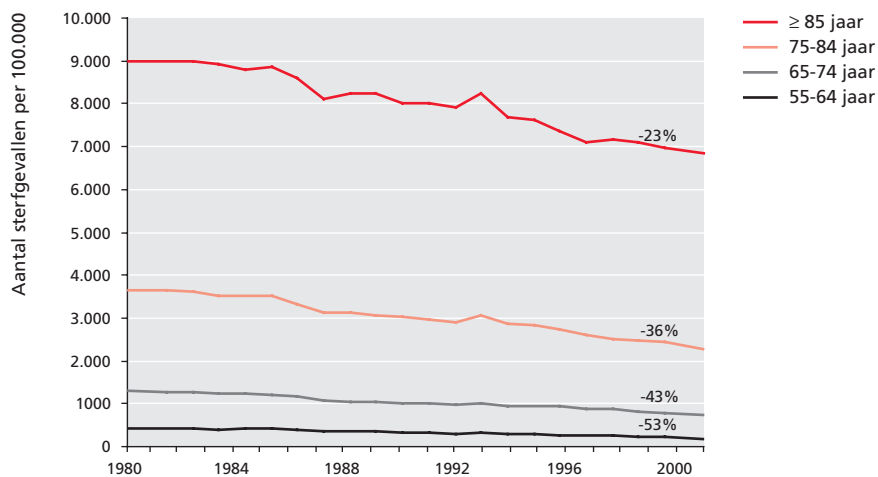
Bron: CBS.

Binnen de gekozen leeftijdscategorieën is de leeftijd waarop de meeste mensen in Nederland overlijden (in absolute zin) aan hart- en vaatziekten tussen de 75-84 jaar (17.526 sterfgevallen) (zie tabel 4.3). Bij personen boven de 55 jaar vormen binnen de hart- en vaatziekten de ischemische hartziekten en de cerebrovasculaire aandoeningen de omvangrijkste doodsoorzaken. Het aandeel sterfgevallen wegens ischemische hartziekten in het totaal aantal sterfgevallen wegens hart- en vaatziekten daalt van 46% bij 55-64 jarigen tot 26% bij 85-plussers. Bij de cerebrovasculaire aandoeningen treedt het omgekeerde effect op; het aandeel stijgt van 18% bij 55-64 jarigen tot 29% bij 85-plussers. Het procentueel aandeel dat het acuut hartinfarct

vormt in de groep ischemische hartziekten neemt af van 77% bij 55-64 jarigen tot 69% bij 85-plussers. Daarentegen wordt bij 85-plussers een groter deel van de ischemische hartziekten gevormd door chronische ischemische hartziekten (27%) ten opzichte van 55-64 jarigen (21%).

4.3 Sterfte: trends naar leeftijd

De afgelopen decennia is de sterfte aan hart- en vaatziekten aanzienlijk gedaald in alle leeftijdscategorieën bij personen boven de 55 jaar (zie figuur 4.2). In de periode 1980-2001 is de daling in sterfte bij 55-plussers meer uitgesproken naarmate de leeftijdscategorie jonger is, hoewel ook bij 85-plussers er een aanzienlijke afname van 23% is.

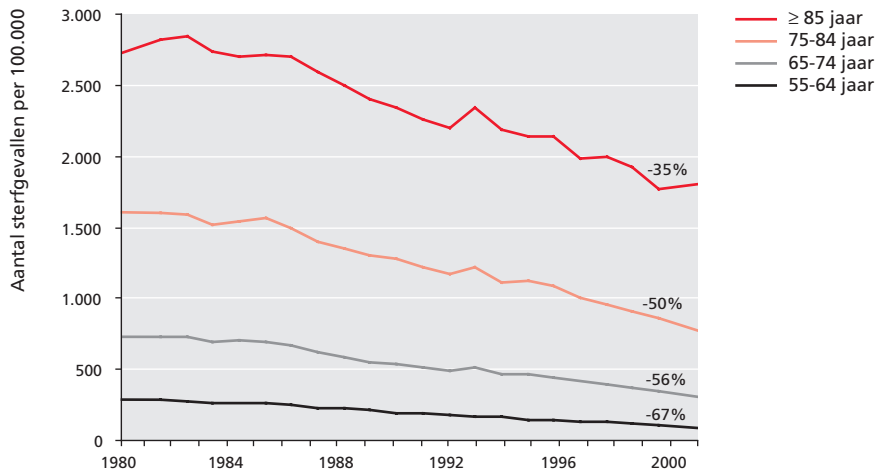
Figuur 4.2

Leeftijdspecifieke trends in sterfte wegens hart- en vaatziekten in Nederland, 1980-2001.

Bron: CBS.

Binnen de groep hart- en vaatziekten is de sterfte aan ischemische hartziekten en cerebrovasculaire aandoeningen in de periode 1980-2001 ook aanzienlijk gedaald bij personen van 55 jaar en ouder (zie figuur 4.2 en 4.3). De daling in sterfte aan ischemische hartziekten bij 55-plussers is eveneens groter naarmate de leeftijdscategorie jonger is, echter ook hier is bij personen van 85 jaar en ouder nog een aanzienlijke daling van 35% aanwezig. Ook de sterfte aan cerebrovasculaire aandoeningen is bij 55-plussers meer

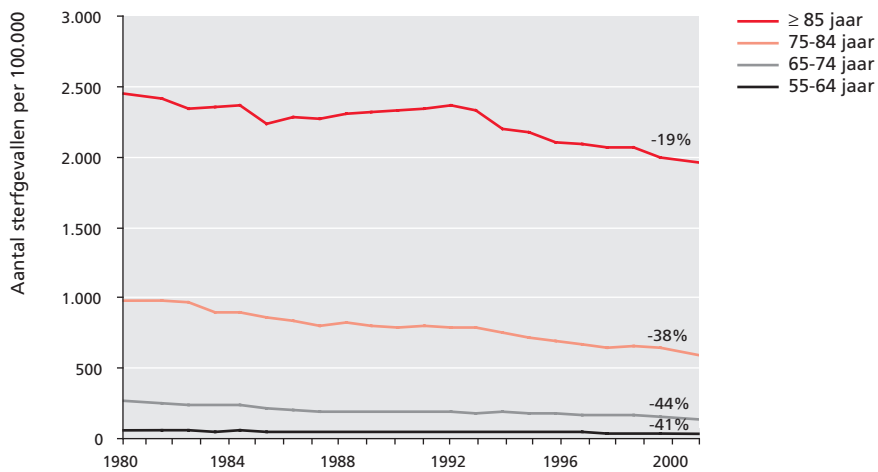
uitgesproken in de jongere leeftijdscategorieën, maar desalniettemin is er nog steeds sprake van een duidelijke afname bij de 85-plussers.

Figuur 4.3

Leeftijdsspecifieke trends in sterfte wegens ischemische hartziekten in Nederland, 1980-2001.

Bron: CBS.

Figuur 4.4

Leeftijdsspecifieke trends in sterfte wegens cerebrovasculaire aandoeningen in Nederland, 1980-2001.

Bron: CBS.

4.4 Ziekenhuisopnamen: naar leeftijd en geslacht

In tabel 4.4 is het absoluut aantal ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten naar leeftijd weergegeven. Hieruit blijkt dat binnen de hart- en vaatziekten de meeste mannen (absoluut gezien) tussen de 65-74 jaar opgenomen worden wegens hart- en vaatziekten, bij vrouwen is dit 75-84 jaar. Daarnaast toont deze tabel dat de kans op opname wegens hart- en vaatziekten duidelijk toeneemt met de leeftijd bij vrouwen van 1.997 per 100.000 bij 55-64 jarigen tot 6.547 per 100.000 bij 85-plussers. Bij mannen is dit ook het geval (van 4.150 per 100.000 55-64 jarigen tot 10.166 per 100.000 75-84 jarigen), echter bij 85-plussers is er sprake van een kleinere kans op opname in het ziekenhuis ten opzichte van 75-84 jarigen (9.025 per 100.000). Bij 55-plussers is de kans op opname wegens hart- en vaatziekten voor mannen in elke leeftijdscategorie hoger dan voor vrouwen.

Tabel 4.4

Het absoluut aantal ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten en het aantal ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten per 100.000 personen van de desbetreffende leeftijdscategorie (bruto) in 2001 in Nederland.

	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	absoluut	bruto	absoluut	bruto	absoluut	bruto
35-44 jaar	8.907	680	6.417	507	15.324	595
45-54 jaar	23.691	2.020	12.111	1.061	35.802	1.547
55-64 jaar	34.817	4.150	16.575	1.997	51.392	3.080
65-74 jaar	42.236	7.565	26.581	4.098	68.817	5.702
75-84 jaar	28.789	10.166	30.274	6.486	59.063	7.875
≥85 jaar	5.380	9.025	11.134	6.547	16.514	7.190

Bron: Prismant.

In 2001 vonden er 195.786 ziekenhuisopnamen plaats wegens hart- en vaatziekten bij 55-plussers. Dit is 76% van het totaal aantal ziekenhuisopnamen

wegens hart- en vaatziekten. De grootste groep 55-plussers (absoluut gezien) die wordt opgenomen in het ziekenhuis is 65-74 jaar oud (35%) (zie tabel 4.5), de 85-plussers vormen relatief de kleinste groep (8%). Binnen de hart- en vaatziekten vormen de ischemische hartziekten en de cerebrovasculaire aandoeningen tezamen de grootste groep van het totaal aantal ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten. Het aandeel ziekenhuisopnamen wegens ischemische hartziekten in het totaal aantal ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten daalt van 40% bij 55-64 jarigen tot 17% bij 85-plussers. Bij de cerebrovasculaire aandoeningen treedt het omgekeerde effect op; het aandeel stijgt van 9% bij 55-64 jarigen tot 20% bij 85-plussers.

Tabel 4.5

Absoluut aantal ziekenhuisopnamen per ziekte- en leeftijdscategorie binnen de hart- en vaatziekten in 2001 in Nederland.

Ontslagdiagnose ¹	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-74 jaar	75-84 jaar	≥85 jaar
Ischemische hartziekten	3.805	1.422	13.502	4.128	20.621	5.463
waarvan acuut hartinfarct	24.858	6.747	15.925	5.922	2.872	1.648
Cerebrovasculaire aandoeningen	1.116	2.940	4.512	7.952	9.340	3.318
Aangeboren hartafwijkingen	146	139	71	60	22	2
Reumatische hartziekte						
en klepgebreken	264	558	1.205	1.951	1.456	171
Infectieuze hartziekten	210	319	335	278	136	16
Overige hartziekten	2.415	211	5.274	874	9.237	2.335
waarvan hartfalen	15.679	5.866	18.237	9.423	6.677	4.272
Arterieel vaatlijden	554	1.781	3.194	4.940	3.629	680
Atherosclerose en/of hypertensie	598	1.366	1.843	2.176	1.404	333
Veneus vaatlijden	2.265	2.838	2.494	2.053	1.200	361
Overige ziekten van het vaatstelsel						
en de lymfiewegen	3.901	7.085	7.880	8.870	7.714	2.084
Totaal	15.324	35.802	51.392	68.817	59.063	16.514

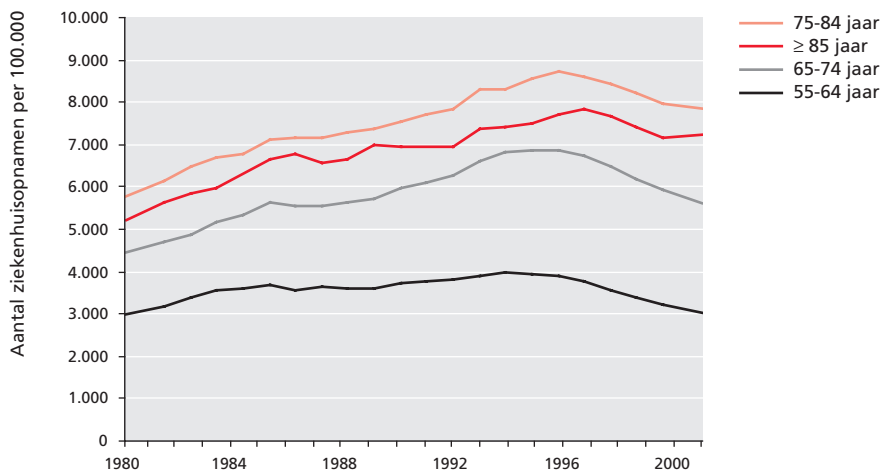
¹ Voor de precieze omschrijving en ICD-9 codes van deze groepen wordt verwezen naar bijlage C.

Bron: Prismant.

Het procentueel aandeel dat het acuut hartinfarct vormt in de groep ischermische hartziekten neemt toe van 26% bij 55-64 jarigen tot 57% bij 85-plussers. Daarentegen wordt bij 85-plussers ten opzichte van 55-64 jarigen een kleiner deel van de ischermische hartziekten gevormd door chronische ischermische hartziekten (5% versus 34%) en angina pectoris (15% versus 20%). Het aandeel dat het oud myocardinfarct en de overige acute en subacute vormen van ischermische hartziekten vormen in de groep ischermische hartziekten verschilt nauwelijks tussen 85-plussers en 55-64 jarigen.

4.5 Ziekenhuisopnamen: trends naar leeftijd

Het aantal ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten stijgt in alle leeftijdscategorieën van 55 jaar en ouder gedurende de tachtiger en begin negentiger jaren, waarna vervolgens een daling in de tweede helft van de negentiger jaren optreedt (zie figuur 4.5 en hoofdstuk 1.4 voor verklaring recente daling). Figuur 4.5 laat eveneens zien dat de kans op opname wegens hart- en vaatziekten bij 85-plussers kleiner is ten opzichte van 75-84 jarigen.

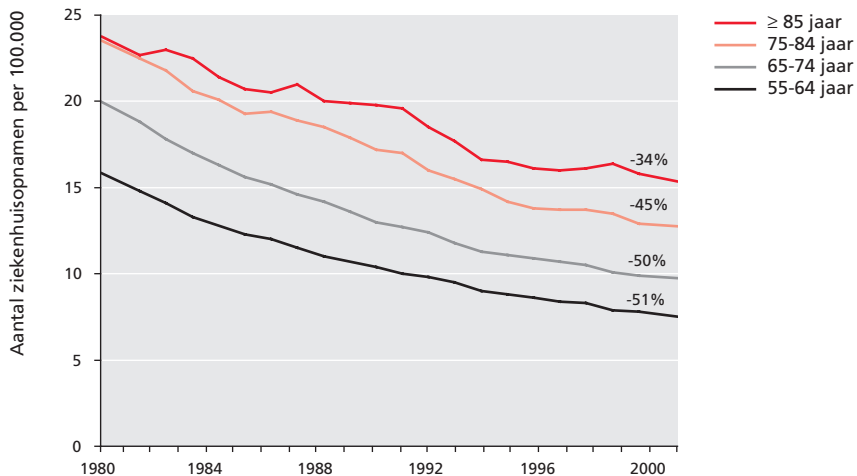
Figuur 4.5

Leeftijdsspecifieke trends in ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten in Nederland, 1980-2001.

Bron: Prismant.

De gemiddelde verpleegduur in het ziekenhuis is in de periode 1980-2001 bij 55-plussers in alle leeftijdscategorieën gedaald, met 51% bij 55-64 jari-

gen en met 34% bij 85-plussers (zie figuur 4.6). De gemiddelde verpleegduur in het ziekenhuis is langer naarmate een patiënt een hogere leeftijd heeft; 7,6 dagen bij 55-64 jarigen, 9,8 dagen bij 65-74 jarigen, 12,8 dagen bij 75-84 jarigen en 15,5 dagen bij 85-plussers.

Figuur 4.6

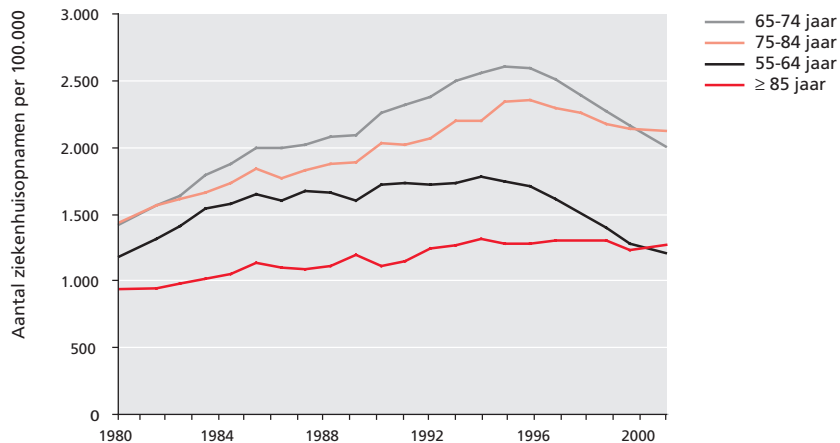
Leeftijdsspecifieke trends in gemiddelde verpleegduur in het ziekenhuis wegens hart- en vaatziekten in Nederland, 1980-2001.

Bron: Prismant.

Het aantal ziekenhuisopnamen wegens ischemische hartziekten stijgt in alle leeftijdscategorieën van 55 jaar en ouder gedurende de tachtiger en begin negentiger jaren, waarna vervolgens een daling in de tweede helft van de negentiger jaren optreedt (zie figuur 4.7 en hoofdstuk 1.4 voor verklaring recente daling). Uitzondering hierop vormen de 85-plussers, deze laten een geleidelijke toename zien gedurende de tachtiger en negentiger jaren (+33%). Figuur 4.7 laat tevens zien dat gedurende het grootste deel van de tachtiger en negentiger jaren 65-74 jarigen de grootste kans op opname wegens ischemische hartziekten hebben en 85-plussers de kleinste kans. In 2001 hebben echter de 75-84 jarigen de grootste kans op opname en de 55-64 jarigen de kleinste kans.

Het aantal ziekenhuisopnamen wegens cerebrovasculaire aandoeningen is gedurende de periode 1980-2001 gestegen bij 85-plussers met 27%, bij 75-84

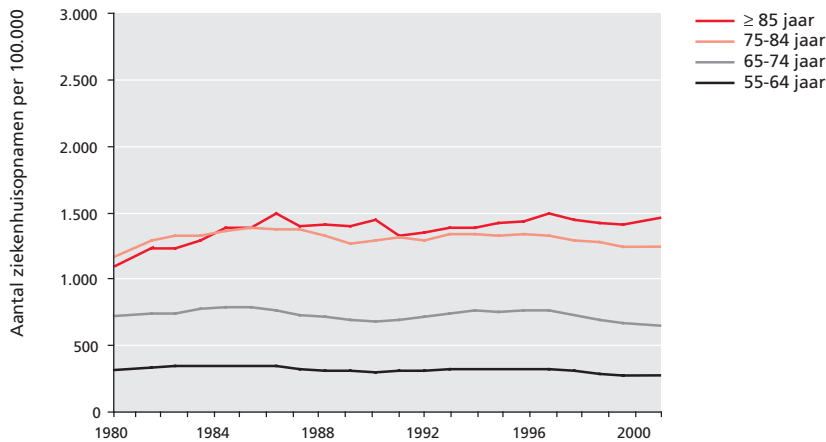
jarigen is geen duidelijke trend aanwezig (zie figuur 4.8). Bij 65-74 jarigen en 55-64 jarigen is het aantal ziekenhuisopnamen min of meer stabiel tot en met 1998 respectievelijk 1997, daarna lijkt in beide groepen een daling op te treden. Figuur 4.8 laat tevens zien dat de kans op opname wegens cerebrovasculaire aandoeningen bij 55-plussers stijgt met toenemende leeftijd.

Figuur 4.7

Leeftijdsspecifieke trends in ziekenhuisopnamen wegens ischemische hartziekten in Nederland, 1980-2001.

Bron: Prismant.

Figuur 4.8

Leeftijdsspecifieke trends in ziekenhuisopnamen wegens cerebrovasculaire aandoeningen in Nederland, 1980-2001.

Bron: Prismant.

4.6 Beschouwing

Het risico op sterfte aan hart- en vaatziekten bij 55-plussers neemt duidelijk toe met de leeftijd. Bij 55-plussers beneden de 75 jaar is het aantal overledenen aan hart- en vaatziekten kleiner dan dat aan kwaadaardige nieuwvormingen. Boven de 75 jaar is de bijdrage aan de sterfte door hart- en vaatziekten zo groot dat de kwaadaardige nieuwvormingen worden overtroffen, waardoor hart- en vaatziekten doodsoorzaak nummer 1 zijn. Daarnaast is het risico op sterfte aan hart- en vaatziekten voor mannen in elke leeftijdscategorie hoger dan voor vrouwen. Absoluut gezien overlijden binnen de gekozen leeftijdscategorieën de meeste mannen ongeveer tien jaar eerder ten opzichte van vrouwen. Het procentueel aandeel dat het acuut hartinfarct vormt in de groep ischemische hartziekten daalt bij toenemende leeftijdscategorie. Daarentegen wordt bij 85-plussers een groter deel van de ischemische hartziekten gevormd door de chronische ischemische hartziekten ten opzichte van 55-64 jarigen.

De kans op opname in het ziekenhuis wegens hart- en vaatziekten bij 55-plussers stijgt bij vrouwen duidelijk met toenemende leeftijd. Bij mannen is dit ook het geval, echter 85-plussers hebben een kleinere kans op opname ten opzichte van 75-84 jarigen. De kans op opname wegens hart- en vaatziekten is voor mannen in elke leeftijdscategorie hoger dan voor vrouwen. De meeste mannen worden (absoluut gezien) binnen de gekozen leeftijdscategorieën ongeveer tien jaar eerder opgenomen ten opzichte van vrouwen. Het procentueel aandeel dat het acuut hartinfarct vormt in de groep ischemische hartziekten neemt bij 55-plussers toe met stijgende leeftijd. Daarentegen wordt bij 85-plussers een kleiner deel van de ischemische hartziekten gevormd door de chronische ischemische hartziekten en angina pectoris ten opzichte van 55-64 jarigen.

Op het gebied van hart- en vaatziekten heeft zich in de afgelopen decennia een aantal belangrijke ontwikkelingen voorgedaan. Zo is de sterfte aan hart- en vaatziekten aanzienlijk gedaald. Deze daling is bij 55-plussers meer uitgesproken naarmate de leeftijdscategorie jonger is, maar zelfs bij 85-plussers is er nog een grote daling in sterfte opgetreden. Ook bij de ischemische hartziekten en de cerebrovasculaire aandoeningen is er in deze

periode een vergelijkbare gunstige ontwikkeling bij 55-plussers in alle leeftijdsgroepen. Mogelijke verklaringen voor de daling van de afgelopen twintig jaar zijn een daling in incidentie van hart- en vaatziekten, een verbetering in het profiel van risicofactoren in Nederland en nieuwe of verbeterde behandelingsmogelijkheden voor hart- en vaatziekten.

Het aantal ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten is bij 55-plussers in alle leeftijdscategorieën gedurende de tachtiger en begin negentiger jaren gestegen. Sinds de tweede helft van de negentiger jaren echter daalt het aantal ziekenhuisopnamen wegens hart- en vaatziekten. Dit beeld wordt ook gevonden bij het aantal ziekenhuisopnamen wegens ischemische hartziekten (met uitzondering van de 85-plussers). Het aantal ziekenhuisopnamen wegens cerebrovasculaire aandoeningen vertoont gedurende de periode 1980-2001 slechts kleine wijzigingen in de verschillende leeftijdscategorieën. Mogelijke verklaringen van bovengenoemde daling in ziekenhuisopnamen in de tweede helft van de negentiger jaren, bijvoorbeeld een verschuiving van ziekenhuisopnamen naar dagverpleging of polikliniek, worden toegelicht in hoofdstuk 1.4 van deze brochure.